

**Dyslexieprotocol
Burgemeester Walda School
2023-2027**

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Visie.....	5
2. Wat is dyslexie?.....	5
3. Kenmerken van dyslexie	7
4. Waar zijn dyslectische leerlingen aan te herkennen?	7
5. Signalering en onderzoek en onderzoek op de BWS.....	8
6. Procedure aanmelding dyslexieonderzoek.....	8
7. Hulpmiddelen.....	10
8. Dyslexiekaart.....	10
9. Het centraal examen	10
BIJLAGEN	11

Voorwoord

Op de Burgemeester Walda School zijn relatief veel leerlingen dyslectisch of vertonen kenmerken van dyslexie. In de meeste gevallen komt een leerling al met een dyslexieverklaring vanuit het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs. In enkele gevallen is er nog geen sprake van een officiële vaststelling. Om aan iedereen, binnen en buiten de school, duidelijk te maken op welke manier wordt aangekeken en omgegaan met dyslexie, wordt dit protocol gehandhaafd. Hierbij wordt het landelijk dyslexieprotocol voor het Voortgezet Onderwijs, als uitgangspunt genomen.

Bij het omgaan met dyslexie spelen de docenten en de onderwijsassistenten een kardinale rol. Zij werken dagelijks met de dyslectische leerling. Het is duidelijk, dat de implicaties van deze handicap zich bij het ene vakgebied veel meer laten gelden dan bij het andere. Echter is het van belang dat alle docenten rekening houden met de specifieke hulpvraag van dyslectische leerlingen en de vooraf vastgestelde faciliteiten gedurende de gehele schoolperiode voldoende aanbieden. Hierbij gaat het nadrukkelijk niet om het verlenen van een gunst, maar om het tegemoetkomen aan een recht.

In dit protocol wordt ingegaan op de vraag wat er onder dyslexie moet worden verstaan, op welke wijze er tot signalering en onderkenning wordt gekomen en hoe er binnen de BWS wordt omgegaan met deze problematiek.

Juni 2023

Maaïke Mensink
Zorgcoördinator BWS

Bernard Kamsma
Directeur BWS

1. Visie

Het is evident, dat ook dyslectische leerlingen het fundamentele recht hebben om onderwijs te volgen dat past bij hun cognitieve mogelijkheden. Hieruit vloeit voort, dat een leerling met dyslexie niet in een lagere niveaustroom wordt geplaatst alleen vanwege de aanwezigheid van deze handicap.

De Burgemeester Walda School heeft een dyslexiecoach aangesteld, welke contactpersoon is voor docenten en leerlingen voor alle zaken m.b.t. dyslexie.

Hierbij moet gedacht worden aan de volgende taken:

- Het samen met de leerling doornemen van de ondersteuningsbehoefte.
- Het erop toezien dat er een begeleidingsplan komt, indien nodig.
- Coach en steun zijn voor leerling, collega-docenten en ook ouders.
- Vertrouwenspersoon zijn voor de leerling.
- Indien gewenst lotgenotencontact organiseren.

Daarnaast worden de onderwijsassistenten actief betrokken bij het beleid en ondersteuning voor leerlingen met dyslexie, zodat er een brede aanpak ontstaat.

De inzet van software en hardware bij de begeleiding van dyslexie neemt een steeds grotere plaats in vanwege alle ontwikkelingen. De Burgemeester Walda School vindt het belangrijk om hierin te investeren en draagt zorg voor goedwerkende iPads.

2. Wat is dyslexie?

De definitie van dyslexie:

Dyslexie is een leerstoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau. De verstoring kan betrekking hebben op het identificeren van letters en woorden (technisch lezen) en/of het omzetten van klanken naar letters (spellen). Er kan gesproken worden van een leerstoornis als de leesvaardigheid beneden het niveau ligt wat verwacht kan worden bij de leeftijd en intelligentie van het kind, waarbij het significante beperkingen oplevert in onder andere het functioneren op school, zoals een onvolledige en/of moeizame automatisering van het lees/spellingproces ondanks intensieve training (Rigter, 2013).

Aanvullende opmerkingen:

- a. De definitie staat in het teken van classificatie, ofwel onderkenning van de stoornis. Daarmee wordt nog niets gezegd over mogelijke oorzaken.
- b. De definitie heeft uitsluitend betrekking op de stoornis zoals die zich manifesteert op vaardigheids- en procesniveau. Objectief waarneembaar gedrag in lezen en spelling staat centraal.
- c. Voor een stoornis in overwegend de spelling wordt geen aparte term gebruikt.
- d. De definitie beperkt zich expliciet tot het technisch lezen en spellen op woordniveau. Er wordt nadrukkelijk onderscheid gemaakt tussen technisch en begrijpend lezen. Problemen met het begrijpen van (schriftelijke) taal kunnen zich onafhankelijk van dyslexie voordoen. Problemen op beide fronten kunnen elkaar echter wel versterken.
- e. De nadruk wordt gelegd op de automatisering van de woordidentificatie en schriftbeeldvorming. Het hier bedoelde automatisch proces kenmerkt zich door een grote snelheid en nauwkeurigheid, onbewuste uitvoering, minimale beslaglegging op de aandacht, moeilijk beïnvloedbaar zijn (bv. door spanning). Dit

centraal stellen van het automatiseringsproces in de definitie impliceert, dat er geen sprake kan zijn van een specifiek foutenprofiel.

- f. Zoals voor alle cognitieve vaardigheden, dient ook voor de ontwikkeling van de leesvaardigheid aan een aantal voorwaarden te worden voldaan:
- voldoende biologische rijping, mentale ontwikkeling en zintuiglijke mogelijkheden
 - voldoende aanbod en instructie op het gebied van gesproken en geschreven taal
- g. De definitie richt zich op het problematisch verlopende automatiseringsproces. Is er uiteindelijk een redelijk niveau van lees- en spellingvaardigheid bereikt, dan is de moeizame ontwikkeling vaak nog herkenbaar bij taken, die nieuwe en complexe eisen stellen, zoals het lezen van nonsense-woorden. De lees-/spellingvaardigheid is geautomatiseerd wanneer de uitvoering ervan:
- (nagenoeg) zonder bewuste controle verloopt
 - slechts weinig verwerkingscapaciteit (aandacht) vraagt
 - niet significant beïnvloed wordt door bemoeilijking van de taak (interferentie)
 - kan steunen op kennis in het lange termijn geheugen, die snel en foutloos kan worden opgeroepen.
- h. Dyslexie is een hardnekkig intrinsiek individu gebonden verschijnsel dat niet overgaat.

Mensen met dyslexie bereiken het stadium van automatisatie niet. De uitvoering verloopt bij hen moeizaam en traag. Wanneer de taak moeilijker wordt, bijv. door tijdsdruk of toename van de complexiteit, leidt dit tot problemen. In plaats van de directe beschikking over kennis uit het lange termijn geheugen, is een omzetting nodig, die tijd kost en fouten uitlokt.

3. Kenmerken van dyslexie

De volgende kernmerken zijn uit de definitie af te leiden:

a. ernstige lees- en spellingachterstand:

de prestatie ligt ruim onder de norm, zowel in de klassensituatie als bij geobjectiveerd lees- en spellingonderzoek.

b. hardnekkigheid of didactische resistentie:

de in het onderwijs gebruikelijke didactische maatregelen en remediëringsinspanningen hebben zeer gering resultaat.

c. zeer trage en/of onnauwkeurige en snel verstoorde woordidentificatie:

bij geobjectiveerd diagnostisch onderzoek op het gebied van de ontwikkeling van de automatisering van woordherkenning en schriftbeeldvorming ligt de score ver onder de norm.

Bij het vaststellen van dyslexie dienen deze drie kenmerken aanwezig te zijn.

Het moge duidelijk zijn, dat de mate van dyslexie erg verschillend kan zijn. De grens tussen taalzwakte en dyslexie is nog niet zo gemakkelijk te trekken. Een nauwkeurige diagnosestelling is dan ook beslist noodzakelijk! Als officiële diagnosestelling formuleert een psycholoog of orthopedagoog, met een bevoegdheid voor het uitvoeren van psychodiagnostisch onderzoek, een rapport, waaruit de aard en de omvang van de dyslexie blijkt.

4. Waar zijn dyslectische leerlingen aan te herkennen?

- **Taalontwikkelingsproblemen:** laat met praten begonnen, moeite met de uitspraak, problemen met het ontwikkelen van de woordenschat, begrippen als links/rechts verwarren, problemen met het leren van liedjes en het onthouden van namen, moeite met het benoemen van de kleuren, moeite met rijmen, vaker last van woordvindingsproblemen.
- **Problemen met leren lezen:** langzaam/spellend lezen en/of andere woorden lezen dan er staan (radend lezen), moeite met het onthouden van de klank van de letters, letters omdraaien (b/d - ei/ie), vaak kleine 'makkelijke' woorden en de woordjes 'de/het/een' fout lezen en/of overslaan, bij lange woorden haperend en/of herhalend in stukjes lezen, een bepaald woord op een bladzijde willekeurig goed en fout lezen.
- **Problemen met de spelling:** soms een slecht handschrift (zwakke fijne motoriek), moeite met overschrijven, veel verbeteringen aanbrengen, veel spellingfouten als letters/lettercombinaties omdraaien/vergeten en toevoegen, willekeurig gebruik van ei/ij ('mein') of f/v ('flek'), vaak woorden schrijven zoals je ze zegt ('wirberigt' i.p.v. 'weerbericht'), bij toetsen meestal betere resultaten dan bij het dagelijks schoolwerk, zelf weinig fouten zien.
- **Problemen met rekenen:** vooral moeite met het automatiseren van de tafels (met name het snel achter elkaar beantwoorden van verschillende keersommen), soms getallen omdraaien, rekenfouten in verhaalsommen, moeite met klokkijken en soms een slecht ontwikkeld tijdsbegrip.
- **Problemen voortgezet onderwijs:** vooral veel problemen met de spelling van de vreemde talen, nog steeds moeite met het schrijven van werkwoordsvormen, inprentwoorden en goed lopende zinnen. Problemen met het stilleestempo (te laag, waardoor het te veel tijd kost om de stof/ het proefwerk te lezen en te begrijpen) problemen met woordjes leren in de MVT

Mogelijke gevolgen van dyslexie: faalangst, concentratieproblemen, negatief zelfbeeld, stress bij leesbeurten en dictees, soms gedragsproblemen, motivatieproblemen, onderpresteren en afstromen.

5. Signalering en onderzoek op de BWS

Voor een goede begeleiding van dyslectische leerlingen is het van belang dat dyslexie in een zo vroeg mogelijk stadium dient te worden gesignaleerd. De verantwoordelijkheid voor de procedure alsmede de uitvoering ligt bij de zorgcoördinator in samenwerking met de onderwijsassistent.

Begin van het schooljaar:

- a) De zorgcoördinator inventariseert bij de intake en bij het bestuderen van de leerlingdossiers van de eerste klassen bij welke leerlingen er sprake zou kunnen zijn van dyslexie en van welke leerlingen dit al is vastgesteld.
- b) Leerlingen die al een dyslexieverklaring hebben:
 - Begeleiding/RT door onderwijsassistent wordt z.s.m. opgestart. De begeleiding kan zowel klassikaal als individueel in kleine groepjes plaatsvinden.
 - Krijgen een dyslexiekaart (faciliteiten en ondersteuningsbehoefte staan hierop beschreven).

Signalering ouderejaars leerlingen:

1. Wanneer docenten lees- en spellingsproblemen signaleren wordt dit met de zorgcoördinator en/of tijdens de leerlingbespreking besproken.
2. Bij het achterblijven van resultaten.

6. Procedure aanmelding dyslexieonderzoek

Voor leerlingen bij wie dyslexie wordt vermoed, kan de Burgemeester Walda School bij Aob Compaz een dyslexieonderzoek aanvragen. De samenwerking met Aob Compaz is ontstaan vanuit de werkgroep dyslexie en wordt mogelijk gemaakt door de gemeente Ameland.

Aan te leveren door VO-school alvorens aanmelding mogelijk is:

- Signaleringsonderzoek (o.a. dictee "Het wonderlijke weer", leestoets "Tekendeel")
- 15-20 uur remediëren (met onderwijsassistent en/of NUMO)
- Vragenlijst ouders
- Vragenlijst VO- school (aangevuld met relevante informatie vanuit docenten en onderwijsassistenten)

Als het dossier compleet is, wordt het dyslexieonderzoek zo snel mogelijk ingepland. De planning van het dyslexieonderzoek wordt via de mail aan de zorgcoördinator van de school doorgegeven. De school zorgt voor de uitnodiging van de leerling en voor een geschikte ruimte voor het afnemen van het dyslexieonderzoek.

De ouder(s)/verzorger(s) van de leerling krijgen na het onderzoek het originele onderzoeksverslag thuisgestuurd. Als dyslexie wordt vastgesteld dan wordt de dyslexieverklaring direct met het verslag meegestuurd. De school krijgt (wanneer hier toestemming voor is) een kopie van het verslag en de eventuele dyslexieverklaring.

Voor de leerlingen bij wie dyslexie wordt vastgesteld, wordt in het verslag ook een indicerende diagnose opgenomen. Hierin zijn tips en adviezen opgenomen voor het treffen van maatregelen of voorzieningen voor de begeleiding van de dyslectische leerling.

De handelingsadviezen zijn ook goed bruikbaar voor leerlingen die wel lees- en/of spellingproblemen hebben maar bij wie (nog) geen dyslexie is vastgesteld. Een uitgebreid overzicht van alle handelingsadviezen is toegevoegd aan de procedure als bijlage.

Verder is het van belang dat ook andere relevante informatie doorgegeven wordt. Denk hierbij aan andere leer- of ontwikkelingsproblemen (ADHD, ADD, PPD-NOS, ernstige spraak- en taalproblemen, dyscalculie) of bijzonderheden in de thuissituatie die van invloed kunnen zijn bij het onderzoek en/of de diagnose dyslexie. Als er sprake is van eerder (psychologisch) onderzoek dan wordt een kopie hiervan ook op prijs gesteld.

7. Hulpmiddelen

iPad onderwijs

Met de invoering van het iPad-onderwijs is de iPad een instrument welke voor leerlingen met dyslexie veel ondersteuning biedt. Met name de voorleesfunctie van de iPad kan helpend zijn. Word is inmiddels dusdanig ontwikkeld dat deze voorleesfunctie ook geschikt is voor de vreemde talen.

Daarnaast kunnen de leerlingen opdrachten/verslagen maken op de iPad, wat helpend zou kunnen zijn voor het lezen en de spelling.

Prizmo Go

Prizmo Go is een app voor leerlingen met leesproblemen. De app kan een tekst fotograferen en voorlezen. Dit is erg handig wanneer er gewerkt wordt uit een boek en de tekst niet digitaal beschikbaar is. De app biedt ook de mogelijkheid om teksten in het Engels voor te lezen.

8. Dyslexiekaart

Wanneer de indicatie “dyslexie” is afgegeven door de daartoe bevoegde specialist, wordt de opgestelde dyslexieverklaring opgenomen in het leerlingdossier. Deze verklaring is onbeperkt geldig en geeft de leerling recht op een aantal faciliteiten tijdens de schoolgang en het examen. Faciliteiten, handelingsafspraken en een voorbeeld van de dyslexiekaart is opgenomen in de bijlage.

9. Het centraal examen

Op basis van artikel 55 kan de directeur van de school de examencondities aanpassen voor onder andere leerlingen met dyslexie. Het artikel spreekt over de wijze van examinering, niet over de exameneisen of de inhoud van het examen zelf. Uitgangspunt van het Nederlandse examensysteem is dat een gelijk cijfer voor bijvoorbeeld Engels tot stand is gekomen op basis van eenzelfde prestatie. Dat geldt zowel voor het centraal examen voor geheel Nederland als voor het schoolexamen per school. De school kan aanpassingen voor leerlingen met een beperking zoeken in het toestaan van hulpmiddelen die effectief zijn, en/of in aanpassingen van de toets- of examenvorm met inachtneming van de toets- en exameneisen.

Onderstaande faciliteiten worden structureel door de Burgemeester Walda School aangeboden voor leerlingen met dyslexie tijdens het centraal examen:

- Tijdsverlenging
- Lettertype vergroten
- Auditieve ondersteuning

Dyslexiekaart

Naam:

Niveau:

Voor de docent:

- indien mogelijk gebruik van de iPad (voorleesfunctie, Word)
- 20% extra tijd bij een proefwerk
- toetsen aanbieden in lettertype 12 of groter (Arial)
- waar nodig teksten in de les mondeling aanbieden
- toetsen zowel auditief als schriftelijk aanbieden
- herhaalde fouten bij schriftelijk werk slechts één maal rekenen
- mogelijk aangepaste beoordeling voor talen
- geen onvoorbereide voorleesbeurten

Voor de leerling:

- zorg voor een actieve leerhouding
- plan je werk zorgvuldig
- maak bij schrijfoopdrachten gebruik van de iPad (spellingcontrole!)
- maak gebruik van Quizlet en SlimStampen
- pas het stappenplan lezen toe:
 - lees de tekst door (maak hierbij gebruik van een voorleesfunctie)
 - onderstreep belangrijke informatie of schrijf het op
 - zoek moeilijke woorden op
 - lees de tekst nogmaals door

